

2018 Vol:5 / Issue:23	pp.1140- 1151	Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) The Published Date (Yayınlanma Tarihi)	01.07.2018 13.08.2018 15.08.2018
--------------------------	------------------	---	--

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM DERSLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ¹

VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS' VIEWS TOWARDS DISTANCE EDUCATION COURSES

Dr. Fidan HAKKARİ

Mustafa Kemal Üniversitesi, Kırıkhan Meslek Yüksekokulu Öğretim Elemanı, Hatay- Türkiye

ORCID: 0000-0003-3238-6510

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler eğitim alanında birçok fırsatın doğmasını sağlamıştır. Özellikle eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalarda uzaktan eğitim önemli bir yere sahiptir. Uzaktan eğitim, öğrenci ve öğretim elemanlarının öğrenme faaliyetlerini teknolojik araçlar aracılığı ile zamandan ve mekândan bağımsız gerçekleştirdiği bir öğrenim modelidir. Mustafa Kemal Üniversitesinde de Türk Dili, Yabancı Dil gibi zorunlu ortak dersler uzaktan eğitim ile yürütülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı meslek yüksekokulu öğrencilerinin söz konusu derslerin uzaktan eğitim ile verilmesine yönelik görüşlerini belirlemektir. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formuyla üç meslek yüksekokulunda öğrenimine devam eden 24 birinci sınıf öğrencisinden toplanmıştır. Öğrencilere yürütülen uzaktan eğitimin başarı durumu, olumlu ve olumsuz yönleri, öğretim elemanı ve öğrencinin rolü, karşılaşılan sorunlara yönelik sorular yöneltilmiştir. Veriler betimsel analizle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin küçük bir bölümü başarılı olsa da genel olarak sistemi başarısız ve verimsiz buldukları belirlenmiştir. Buna sebep olan etmenlerin sistemsel problemler, internet erişimi ve bilgisayar vb. araçların temininde problemler yaşanması, bazı öğrencilerin sistemi kullanabilecek gerekli teknolojik alt yapıya sahip olmaması, derslere canlı katılmadıklarından öğretim elemanlarıyla iletişim kuramamaları ve sorularına cevap alamamaları olduğu ve bu sebepler ile başarılarının düştüğü belirtilmiştir. Bununla birlikte dersler çevrimiçi olduğundan ve ders videolarını daha sonra da izleyebildiklerinden okuldaki gibi disiplini sağlayamadıkları için dikkat dağınıklığı yaşadıkları, derslerin yüz yüze olmasını tercih ettikleri belirlenmiştir. Bunun yanında okula gitmeden, istedikleri yer ve zamanda ders videolarına ve notlarına erişim olanaklarını uygulamanın olumlu yönleri olarak gördükleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, meslek yüksekokulu, zorunlu ortak dersler

ABSTRACT

Developments in information and communication technologies have provided many opportunities for education. Distance education has a significant place especially in studies aimed at providing equal opportunity in education. Distance education is a teaching model in which students and instructors perform learning activities through technological tools independently of time and place. Compulsory courses like Turkish Language and Foreign Language are carried out by distance education at Mustafa Kemal University. In this context, the aim of this study is to determine the opinions of vocational high school students regarding the delivery of such courses by distance education. The study was conducted with qualitative research method. The data were collected from 24 freshman students attending three vocational colleges through a semi-structured interview form consisting of open-ended questions prepared by the researcher. Questions about the positive and negative aspects and success status of the distance education which is conducted, the role of the instructor and the student, the problems encountered were asked to the students. The data were evaluated by descriptive analysis. As a result of the research, it has been determined that

¹ Bu çalışma 2018, 2. Mesleki Bilimler Sempozyumu'nda sunulmuştur.

although a few of the students find successful, they generally find the system unsuccessful and inefficient. It is indicated by the students that system based problems, problems in the internet access and providing of tools like computer etc., for some students absence of the technological infrastructure which is necessary for usage of the system, the inability of asking any questions which is arising from the not attending the classes live and communicate with instructor are the reasons of their opinions and these reasons are lead to their failure. Due to the classes are conducted online and it is possible to access the course videos at any time even after the classes, it is determined that they face with losing attention arising from not being able to provide the course discipline as much as attending classes live and they prefer to attend the classes face to face. In addition, it was determined that accessing the course videos and notes at any time and any place they wanted without going to the school is the positive aspects of distance education.

Keywords: Distance education, vocational college, compulsory courses

1. GİRİŞ

21. yy'ın bilim ve teknoloji çağı olması bireylerin ve toplumun teknolojik gelişmelerle birlikte yeniden yapılanmasını gerekli kılmaktadır. Teknolojik gelişmeler hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da birçok fırsatın doğmasını sağlamaktadır. Uzaktan eğitim de eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı hedef edinmiş bir öğrenim modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde birçok tanımına rastlanılan uzaktan eğitim, temelde öğrenci ve öğretim elemanlarının öğrenme faaliyetlerini iletişim teknolojileri aracılığı ile zamandan ve mekândan bağımsız gerçekleştirdiği, öğrenciye kendi hızında ilerleme imkânı sağlayan bir öğrenim modeli olarak tanımlanmaktadır (Moore, 1973; Peters, 1973; Holmberg, 1995; Kaya, 2002; İşman, 2008; Poyraz, 2013). Uzaktan eğitim ilk önceleri eğitim kurumlarındaki ders materyali ya da eğitmen yetersizliği, fiziksel engeli ya da rahatsızlığı nedeniyle eve bağımlı olan bireylerin eğitim ihtiyacının giderilmesi, örgün öğretimini sürdürmemiş bireylerin öğretimine devam edebilmesi ve yetişkinlerin bireysel gelişimlerine yönelik eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır (Newby, Stepich, Lehman ve Russell, 2006; Yurdakul, 2011). Bununla birlikte öğrenci sayısındaki artış, iş ve çalışma koşullarındaki bireylerin kendilerini sürekli geliştirme ve yenileme gereksinimleri uzaktan eğitimin alternatif bir model olarak ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır (Akça, 2006). Bu bağlamda dünya genelinde yaygınlaştığı gibi ülkemizde de uzaktan yükseköğretim çalışmaları 1982 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim programıyla başlamıştır (İşman, 2008). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 1999'da, "*üniversitelerin eğitim-öğretim olanaklarının paylaşılmasını sağlayarak üniversiteler arasında akademik yardımlaşmayı kolaylaştırmak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı etkileşimli ortam, çoklu ortam olanakları ve sınırsız bilgiye ulaşabilme özellikleri sayesinde eğitimin etkinliğinin artırılması ve yükseköğretimi yeni öğrenci kitlelerine yaygınlaştırmak ve verimini artırmak*" amacıyla Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği yayımlamıştır (Yök, 1999). Bu yönetmelik ışığında ülkemizde 2000'li yıllarda birçok üniversitede uzaktan eğitim uygulama ve araştırma merkezleri kurulmuş, uzaktan eğitim ile ön lisans, lisans ve lisansüstü programlar açılmaya başlamıştır (Arı, Peker, Yazar, 2011; Yavuzalp, Demirel, Taş ve Canbolat, 2017).

Son yıllarda yükseköğretimde 5i olarak nitelenen zorunlu ortak dersler (Türk Dili, Yabancı Dil, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi) bazı üniversitelerde uzaktan eğitimle yürütülürken bazısında da uzaktan eğitim seçenek olarak sunulmaktadır. Kırkan ve Kalelioğlu (2017) araştırmaları sonucunda ülkemizde toplam 103 adet (3'ü açık öğretim fakültesi) uzaktan eğitim merkezi bulunduğunu tespit etmişlerdir. Türkiye genelinde ön lisans/lisans düzeyinde ortak zorunlu dersler; Türk Dili dersi 52, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi (AİİT) 50, Yabancı Dil 30 ve Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) dersi de 12 uzaktan eğitim merkezinde (UZEM) yürütülmektedir (Kırkan ve Kalelioğlu, 2017). Uzaktan eğitimle verilen derslerin belirlenen amaç ve hedeflere ulaşılması yönünde verimli olup olmadığını tespit etmek amacıyla sistem kullanıcılarına (öğrenci, öğretim elemanları vb.) yönelik değerlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir (Osei, 2010; Doğan ve Tatik, 2015). Literatürde bu ortak derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Türkoğlu, 2015; Yaman, 2015; Akbaba vd., 2016; Kan ve Fidan, 2016; Şahinkayası vd., 2017).

Türkoğlu (2015) uzaktan eğitim ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri dersini alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin uzaktan eğitim sistemine bakış açılarını değerlendirdiği çalışmasında örgün öğretimdeki öğrencilerin uzaktan eğitim BİT dersine yönelik memnuniyet düzeylerinin düşük olduğunu tespit etmiştir. Akbaba vd. (2016) ise iki üniversitede lisans düzeyinde uzaktan eğitimle Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi alan öğrencilerin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, uzaktan eğitimle AİİT dersi alan katılımcıların ders konularına ilgi düzeylerinin yüksek olmasına rağmen derslere katılım düzeylerinin düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Kan ve Fidan (2016) meslek yüksekokulu

öğrencilerinin uzaktan eğitim ile yürütülen Türk Dili dersine ilişkin görüşlerini değerlendirdikleri çalışmalarında; derslerin arşivden tekrar izlenebilmesi, kalıcılığın artması ve bunun sonucunda eksikliklerin fark edilerek kapatılması, sistemin rahat olması, zamandan ve mekândan bağımsız olarak derslerin yürütülmesinin en olumlu durumlar olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Buna karşın uygulama ve iletişim eksikliği yaşanması, bu durumun dersten soğumaya, dikkati toparlayamamaya ve not alamamaya sebep olması, internete bağlanma sorunları, ses ve görüntüye ilişkin problemler de olumsuz yönler olarak değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında uzaktan eğitim yoluyla alınan belirli bir derse yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise tüm derslerin (Türk Dili, Yabancı Dil, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi) uzaktan eğitimle alınmasına yönelik görüşler konu alınarak genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Mustafa Kemal Üniversitesi'nde 2015-2016 öğretim yılından itibaren 3 ortak ders (Türk Dili, Yabancı Dil (İngilizce), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi) uzaktan eğitim yoluyla yürütülmeye başlamıştır. Dersler her hafta belirlenen saatlerde sanal sınıflarda dersi veren öğretim elemanı tarafından senkron olarak yürütülmektedir. Bu dersler kayıt altına alınarak derslere katılamayan öğrencilerin daha sonra izleyebilmesi, tekrar edebilmesi amacıyla sisteme yüklenmektedir. Aynı zamanda dersleri veren öğretim elemanları tarafından ders notları ve gerekli dokümanlar sisteme yüklenerek öğrencilerin erişimine sunulmaktadır. Sınavlar (vize, final ve bütünleme) ise okulların belirlediği sınav haftasında kendi okullarında sınıf ortamında yapılmaktadır. Uzaktan eğitimle bu dersleri alan örgün öğretim öğrencilerinin konuyla ilgili geri dönütleri sistemin verimliliği konusunda önem arz etmektedir (Şahin ve Shelley 2008; Osei, 2010).

Sistemin amaç ve hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşabilmesi öğrencilerin uzaktan eğitim ve sanal sınıf hazırbulunuşlukları, sistem kullanıcılarının (öğretim elemanı ve öğrenciler) teknolojik bilgi yeterliliği (bilgisayar okur-yazarlık düzeyleri), özellikle öğrencilerin sisteme erişimde gereksinim duydukları yeterli hıza sahip internet bağlantısı, tablet, bilgisayar ya da akıllı telefona sahip olmalarıyla ilişkilidir. Bu bağlamda Şahinkaya vd. (2017) çalışmalarında Mustafa Kemal Üniversitesi'nde yürütülen uzaktan eğitim yoluyla ortak dersleri alan lisans ve ön lisans öğrencilerinin e-öğrenme hazırbulunuşluklarını incelemiştir. Çalışmanın örneklem grubundaki öğrencilerin büyük çoğunluğunu meslek yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır (55/99). Araştırma sonucunda her üç ders için sanal sınıf uygulamaları ile ilgili olarak "hiç faydalı değil" seçeneğinin diğer materyallere (video ve ders notları) göre daha fazla işaretlendiği, en faydalı olarak ders notlarının işaretlendiği belirtilmiştir. Sanal sınıflara katılım düzeylerine bakıldığında öğrencilerin dörtte üçünün (%77) dersleri kayıtlardan izledikleri ve üç öğrenciden birinin sistemi sadece sınavlardan önce kullandığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin en fazla Yabancı Dil dersinde sorun yaşadıkları, sanal sınıf oturumlarına yoğunlukla katılan öğrencilerin oranının %7 olduğu ve buna bağlı olarak sanal sınıfın amacına ulaşmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçların nedenlerinin araştırılması söz konusu sistemin eksikliklerinin giderilmesi, daha etkili ve verimli hale getirilmesi için büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada Mustafa Kemal Üniversitesi'nde öğrenim gören meslek yüksekokulu öğrencilerinin bu ortak dersleri (5i) uzaktan eğitimle almalarına yönelik görüşleri uygulamanın başarı durumu, olumlu ve olumsuz yönleri, karşılaştıkları problemler ve bunların nedenlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Mustafa Kemal Üniversitesi'nde zorunlu ortak derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik meslek yüksekokulu öğrencilerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda, araştırma yaklaşımını belirleyen ve araştırmanın aşamalarını bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasını sağlayan bir strateji olarak kabul edilen araştırma desenleri kullanılır. Bu çalışmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmada kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2017-2018 güz döneminde, biri il merkezinde ikisi ilçe merkezlerinde olan 3 meslek yüksekokulunda (Kırıkhan Meslek Yüksekokulu, Reyhanlı Sosyal Bilimler Yüksekokulu ve Antakya Meslek Yüksekokulu) ve farklı bölümlerde öğrenimine devam eden, gönüllülük esasına göre seçilmiş 24 (14 kadın, 10 erkek)

birinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Söz konusu çalışma katılımcıların gönüllü olmaları araştırmanın geçerliği ve güvenilirliğini sağlama açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu öğrencilerin yaş ortalaması 20'dir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Okullarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Okul Adı	Kadın	Erkek
Kırıkhan Meslek Yüksekokulu	7	3
Reyhanlı Sosyal Bilimler Yüksekokulu	2	4
Antakya Meslek Yüksekokulu	5	3
Toplam	14	10

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Dağılımları

Bölümler	f	%
Bilgisayar Teknolojisi	9	37,5
Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı	4	16,7
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	4	16,7
İş Sağlığı ve Güvenliği	1	4,2
Sosyal Hizmetler	3	12,5
Bankacılık ve Sigortacılık	1	4,2

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Formun hazırlanmasında öncelikle ilgili literatür taranmış ve sorular belirlenerek taslak form oluşturulmuştur. 3 kapalı uçlu 6 açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu taslağı iç geçerliliğin sağlanması amacıyla 3 ölçme uzmanının görüşlerine sunulmuş önerileri doğrultusunda revize edilmiştir. Taslak form çalışma grubuna girmeyen 6 birinci sınıf öğrencisine uygulanarak olası anlaşılma ya da sorulmak istenenin tam anlaşılması gibi sorunların ortadan kaldırılması sağlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla öğrenci görüşleri doğrudan aktarım yoluyla bulgular kısmında verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla nitel verilerin frekans değerleri hesaplanarak sayısallaştırılmıştır.

2.3. Verilerin Çözülmesi

Elde edilen veriler Microsoft Excel programına aktarılmış ve düzenlenmiştir. Her katılımcının kimliği gizli tutulmuştur. Bu nedenle katılımcılara kodlanmış isimler verilmiştir (KE1, RK3 gibi). Kodlanan ismin ilk harfi katılımcının okulunun baş harfini, ikincisi cinsiyetini ve üçüncü rakam ise sırasını vermektedir. Mesela KE1; Kırıkhan MYO'da öğrenim gören 1. erkek öğrenciyi ifade etmektedir. Her soruya verilen yanıtlar her satıra bir ana fikir gelecek şekilde satırlara ayrılmıştır. Daha sonra aynı ya da benzer fikirler tek satırda bir araya getirilmiş daha önceden belirlenen sorulardan oluşan temalar altında gruplandırılmıştır. Görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu tekniğe göre veriler bulgular kısmında daha önceden araştırma sorularıyla belirlenmiş olan temalara göre özetlenmiş, doğrudan öğrenci görüşlerine yer verilerek yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3. BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitim derslerine hangi araçlarla ve internet erişimini nasıl sağladıklarını tespit etmek amacıyla "Uzaktan eğitim derslerine erişimi hangi araçlarla sağlıyorsunuz?" ve "Uzaktan eğitim dersleri için internet erişimini nasıl sağlıyorsunuz?" soruları yöneltilmiştir. Buna ilişkin bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Derslerine Erişim Araçları.

	Araç	f	%
Uzaktan eğitim derslerine erişimi hangi araçlarla sağlıyorsunuz?	Bilgisayar veya laptop:	13	54.1
	Cep telefonu:	8	33.3
	Laptop veya cep telefonu:	2	8.3
	Hiçbiri	1	4.2
Uzaktan eğitim dersleri için internet erişimini nasıl sağlıyorsunuz?	Evde internet bağlantısı:	10	42
	Wifi	9	38
	İnternet kafe:	2	8.3
	Cep telefonu internet paketi	2	8.3
	Erişim yok	1	4.2

Tablo 3'e göre, öğrenciler en fazla bilgisayar veya laptop (13) aracılığıyla uzaktan eğitim derslerine katılmaktadırlar. Bunu sırasıyla cep telefonu (8), laptop veya cep telefonu (2) takip etmektedir. İnternet erişimini evlerindeki internet ağı üzerinden (10), buldukları yerdeki wifi bağlantısından(9), cep telefonu internet paketi (2) veya internet kafeden (2) sağlamaktadırlar.

Tablo 4. Öğrencilerin Sanal Sınıflara Katılım Durumları, Uzaktan Eğitim Tercihleri ve Teknolojik Alt Yapılarına İlişkin Bulgular

	Evet (f)	Hayır (f)
1. Eğer fırsatınız olsaydı uzaktan eğitimle aldığınız dersleri yüz yüze sınıf ortamında almayı tercih eder miydiniz?	19	5
2. UZEM sistemine erişimi sağlamak ve sistemi kullanmak için yeterli teknolojik bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	14	10
3. Sanal sınıf derslerine katılıyor musunuz? Cevabınız "Hayır" ise nedenini yazınız.	8	16

Katılımcılara "Eğer fırsatınız olsaydı uzaktan eğitimle aldığınız dersleri yüz yüze sınıf ortamında almayı tercih eder miydiniz?" sorusu yöneltilmiş, öğrencilerin %79 (19)'u uzaktan eğitimle aldıkları dersleri yüz yüze almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %21'i (RE2, AE1, AK2, AK3, AE3) ise uzaktan eğitimle almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemini kullanabilecek yeterli teknolojik bilgiye sahip olup olmadıklarını öğrenmek amacıyla yöneltilen "UZEM sistemine erişimi sağlamak ve sistemi kullanmak için yeterli teknolojik bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna öğrencilerin %58'i (14) yeterli teknolojik bilgiye sahip olduklarını belirtirken %42'si (10) yeterli teknoloji kullanım bilgisine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Kendilerini yeterli bulan öğrencilerin (8) Bilgisayar Teknolojisi bölümü öğrencilerinden oluştuğu, bunların dışında 1 Dış Ticaret, 3 Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, 1 İş Sağlığı ve Güvenliği, 2 Sosyal Hizmetler bölümü öğrencileri olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilere "Sanal sınıf derslerine katılıyor musunuz? Cevabınız 'Hayır' ise nedenini yazınız." sorusu yöneltilmiş, sanal sınıf derslerine katıldığını ifade eden öğrenciler katılımcıların %33'ü (8) dür. Buna karşın katılmadığını ifade edenler öğrencilerin %67'sini (16) oluşturmaktadır. Derslere katılmadığını ifade eden bazı öğrencilerin katılmama nedenlerine yönelik görüşlerine bakıldığında;

"Hayır, internet ve bilgisayar olmadığından." (KE3)

"Hayır, belirtilen gün ve saatte ders aktivitesi yok, Ama bazen denk geliyor. Sisteme giriş yapıp başla butonuna basıldığı halde giriş sağlanmıyordu. Sanal sınıf girişi engelleniyordu." (KE2)

"Hayır, evde internet yok, cep interneti yetersiz." (RE3)

"Hayır, belirtilen ders saatlerinin dışında katılıyorum. Çünkü çok yavaş ve baya zamanım gidiyor." (RE4)

"Hayır, sınıfta işlenmesini istediğim için uzaktan olunca girmiyorum." (AE2)

"Hayır, interneti her zaman bulma sorunu var." (AK3)

"Hayır, çünkü dikkatim hemen dağılıyor o yüzden hemen kapatıyorum." (AK5)

İfadelerinden anlaşılacağı üzere internet erişimlerinin yetersiz olması ya da erişimlerinin olmaması, bağlantı hızının zayıf olmasından kaynaklı olarak videoların geç yüklenmesinin vakit alması, derslere erişim sağlayacak bilgisayar ya da akıllı telefon gibi araçları temin edememek gibi problemler öğrencilerin sanal sınıf derslerine katılmamalarının en önemli nedenleri olduğunu göstermektedir. Bunların dışında sanal sınıf uygulamalarına katılmak istememeleri, sınıf ortamındaki disiplin sağlanamadığından dikkat dağınıklığı yaşamaları, sistemdeki aksaklıklar da derslere katılmama nedenleri olarak gösterilmiştir.

Öğrencilerin uygulanan uzaktan eğitimin başarısına yönelik görüşlerini almak üzere “*Mustafa Kemal Üniversitesi’nde sürdürülen uzaktan eğitim uygulamasını başarılı buluyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Mustafa Kemal Üniversitesi’nde Yürütülen Uzaktan Eğitim Uygulamasının Başarı Durumuna Yönelik Bulgular

	Evet (f)	Hayır (f)
Mustafa Kemal Üniversitesi’nde sürdürülen uzaktan eğitim uygulamasını başarılı buluyor musunuz? Gerekçeleriyle açıklayınız.	6	18

Öğrencilerin %25’i başarılı bulurken (KK3, RE4, AE1, AK1, AE3, AK3), %75’i başarısız olarak değerlendirmiştir. Başarılı bulan öğrencilerin bazı görüşlerine bakıldığında;

“Evet, teknolojik bir çağda olduğumuz için güzel bir uygulama.” (AK1)

“Evet, çünkü dersler güzel işleniyor.” (KK3)

“Evet, başarılı buluyorum, çünkü internet aracılığıyla rahat bir şekilde dersleri okula gelmeden takip edebiliyoruz.” (RE5)

“Evet, böylelikle kısa ve net videolarla daha iyi bir şekilde takip edebiliyorum.” (RE4)

İfadeleriyle teknoloji çağında uzaktan eğitim derslerine istedikleri yer ve zamanda erişebilmeyi fırsat olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Uzaktan eğitim sistemini başarısız bulan öğrenci görüşlerine bakılırsa;

“Hayır, birçok sorunla karşılaşıyoruz, birçok kişi UZEM’e katılabilecek araçlara sahip değil ya da kaldığımız yer kalabalık olduğundan ağ sorunu yaşıyoruz.” (KK1)

“Hayır, çünkü sistemde sıkıntı olduğu zaman giremiyorum, sınava kadar yetiştiremeyince çok büyük sıkıntı yaşıyorum, UZEM’e mesaj attığımız halde cevap gelmiyor. Şu an UZEM derslerinden sınıfta kalmak üzereyim.” (KK6)

“Hiçbir faydası yok. Tek çaremiz pdf olarak yüklü olan bilgilerin çıktısını alarak çalışmak.” (KE2)

“Hayır, başarılı görmüyorum çünkü uzaktan eğitim uygulamasıyla sınıfta yapılan ders arasında dağlar kadar fark var, bazen sistemde sıkıntı çıkıyor, ders ve konuyu kaçıırız. Yani uzaktan eğitim bizim için sıkıntı oluyor.” (KK7)

“Hayır, bulmuyorum çünkü ders zorunluluğumuz olmuyor, dersi işlemiş gibi de yapsak notları kırtasyeden bulabiliyoruz ve bu bizim hiç çaba sarf etmemiz anlamına geliyor.” (AK5)

İfadelere bakıldığında, öğrencilerin internet erişim problemleri, gerekli araçlara (bilgisayar vb.) sahip olmamak, karşılaştıkları sistemsel problemlerle ilgili bir muhatap bulamamak, sorularına cevap alamamak gibi sorunlarla karşılaşmalarından dolayı uzaktan eğitim uygulamasını başarısız buldukları söylenebilir.

Tablo 6. Mustafa Kemal Üniversitesi'nde Sürdürülen Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönleri

	Kodlar	f	%
Derslere Yönelik	Not ve doküman erişimi	4	17
	Dersleri tekrar izleme	4	17
	Sanal sınıfa katılımda sorularına cevap alabilmek	1	4.2
Uygulamaya Yönelik	Erişim kolaylığı	1	4.2
	Rahatlık	1	4.2
	Okula gitmeme	4	17
	İstenilen yer ve zamanda erişim imkânı	2	8.3
	Olumlu yönü yok	9	38

Öğrencilerin Mustafa Kemal Üniversitesi'nde sürdürülen uzaktan eğitimin olumlu yönlerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla "Mustafa Kemal Üniversitesi'nde sürdürülen uzaktan eğitimin size göre olumlu yönleri (ders, sistemsel vs.) nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre derslere yönelik alt temasında not ve doküman erişim imkânı, derslerin tekrar izlenebilmesi ve sanal sınıflara katılma durumunda sorularına cevap alabilmeleri konularına vurgu yapılmıştır. Bu alt temaya yönelik bazı öğrenci görüşlerine bakılırsa;

"Not açısından her ders sonrası doküman oluyor onlara çalışıyoruz ama bir notlarla yeterli olmuyor." (KK1)

"Dersi istediğimiz zamanlarda tekrar edip izleyebiliyor ve notları istediğimiz şekilde alabiliyoruz." (AK1)

"Aktif katılımda hocaların sorulara cevap vermesi." (AK3)

Uygulamaya yönelik alt temasında ise olumlu yönünün olmadığı (9) ve okula gitmeme (4) en fazla vurgulanan konular olmuştur. Bununla birlikte istenilen yer ve zamanda erişim imkânı (2), erişim kolaylığı ve rahatlık konuları da olumlu yönler olarak belirtmişlerdir. Bu alt temaya yönelik bazı öğrenci görüşlerine bakılırsa;

"Zaman açısından olumlu her zaman derse girmek zorunda değiliz. Sonradan girsek de oluyor." (KK4)

"Kolay erişilebilir, okula gelmeye gerek kalmadan ders işlenebilmesi, rahat ve sessiz ortamda dersleri dinleyebilmek." (AE1)

"Evde girmek tek olumlu yönü. Yorulmadan, okula gitmeden." (AE2)

"Olumlu yönü yok." (KE1, KE2, KK5, KK6, KE3, RE1, RE2, RE3, RK2)

Tablo 7. Mustafa Kemal Üniversitesi'nde sürdürülen uzaktan eğitimin olumsuz yönleri

	Kodlar	f	%
Derslere Yönelik	Dersin saatinde başlamaması	3	12,5
	Dikkat dağınıklığı	1	4,2
	İletişim eksikliği	4	16,7
	Verimsizlik	13	54,2
	Öğretim elemanı çeşitliliği	2	8,3
Uygulamaya Yönelik	Videoların donması	5	21
	Sistem erişimi	10	42
	Ses sistemi	1	4,2
	İnternet erişimi	5	21
	Disiplinsizlik	5	21
	Bilgi yetersizliği	2	8,3

Mustafa Kemal Üniversitesi'nde sürdürülen uzaktan eğitimin olumsuz yönlerini belirlemek amacıyla öğrencilere "Mustafa Kemal Üniversitesi'nde sürdürülen uzaktan eğitimin size göre olumsuz yönleri (ders, sistemsel vs.) nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Öğrenciler derslere yönelik olarak en fazla dersleri anlayamadıklarından verimsiz olduğunu vurgulamışlardır. Uygulamaya yönelik ise sistem erişimine yönelik probleme en fazla vurgu yapmışlardır. Öğrencilerin bu konudaki bazı görüşlerine bakılırsa;

“UZEM’e giriş yapamadığımız zamanlar oluyor ya da videoları açamıyoruz, Birkaç arkadaş nasıl açılması gerektiğini bilmediği için sorun oluyor. Ağ konusunda sorunlarımız oluyor.” (KK1)

“Sistemde işlenen ders bazen "giriş yapıldı" olarak gözüküyor ve yüklenmiş olan videolar da donuyor.” (KE2)

“İlk haftalar açılmadı, yayının donması, yayının ara sıra açılmaması.” (KE3)

“Hocayla birebir diyalog kurulamaması. Hocaya soru sorulamaması.” (KK3)

“Yabancı dil dersine 1 hoca değil 3 hoca birden giriyor. Hepsinin anlatma biçimleri çok farklı hiç verimli olmuyor.” (KK4)

“Dersi fazla anlamıyoruz. Sıkıntı oluyor giriş yapamıyoruz. Eğitim açısından iyi bulmuyorum.” (KK7)

“Teknolojiden dinlediğim dersleri anlamıyorum.” (RE1)

“Evde olduğumuz için ister istemez okulda takındığımız ciddi tavırları alamıyoruz. Ya da sonradan izliyoruz.” (AE2)

İfadelerinden de anlaşılacağı üzere, öğretim elemanlarıyla yüz yüze iletişim kuramama, derslerin saatinde başlamaması, yabancı dil dersini birden fazla öğretim elemanının vermesi, dikkat dağınıklığı konuları derslere yönelik olumsuzluklar olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte sistemin uygulanmasına yönelik olarak özellikle dönemin ilk haftalarında sisteme erişim sorunu yaşadıkları, internet erişim problemi, internet hızının düşük olmasından kaynaklı olarak ders videolarının geç yüklenmesi bununla bağlantılı olarak sanal sınıf derslerine katılamama sorunu, ses problemi, uzaktan eğitim sistemini kullanmada yeterli bilgiye sahip olmama da öğrencilerin olumsuz buldukları yönlerdendir.

Tablo 8. MKÜ’de Uzaktan Eğitimle Dersi Veren Akademisyenin Görevleri

Kodlar	n	%
Dersi etkili, verimli ve açık anlatmak	12	50
Ders video ve notlarını sisteme yüklemek ve öğrencilerin erişimini sağlamak	4	16,7
Dersi detaylı anlatmalı	4	16,7
Vaktinde dersi anlatmak	4	16,7
Öğrencilerin ders konusunda sorularına yanıt vermek	2	8,3
Öğrenci sorunlarına eğilmeleri (sistemsel problemlerden kaynaklı)	2	8,3

Öğrencilere “MKÜ’de uzaktan eğitim dersi veren akademisyenin görevleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Tablo 8’de görüldüğü üzere “dersi etkili, verimli ve açık anlatmak” öğrencilere göre uzaktan eğitimle ders veren akademisyenin görevlerinden en fazla vurgulanan (12) görüş olmuştur. Bunun dışında ders video ve notlarını sisteme yüklemek ve öğrencilerin erişimini sağlamak (4), dersi detaylı anlatmak (4), vaktinde ders anlatmak (4), öğrencilerin ders konusunda sorularına yanıt vermek (2), öğrencilerin sorunlarına eğilmeleri (2) cevaplarını vermişlerdir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşlerine bakılırsa;

“Hocanın vaktinde derse katılması, verimli bir şekilde ders anlatması.” (KK1)

“Dersleri bizzat yüz yüze işlemediğimiz için hocaların dersleri daha açık ve net bir şekilde anlatmaları.” (KK4)

“Sisteme giremediğimiz için hocaların not konusunda devamsızlık konusunda bizlerle konuşup yardımcı olmaları, bu sene sisteme girilemediği için devamsızlık konusunda tolerans göstermeleri.” (KK6)

“Dersi anlatmak, dersi gününde işlemek.” (KE1, RK1)

“Dersi akıcı şekilde anlatıp, anlamamız için pekiştirici sorular sormak. Konular hakkında birden fazla kaynaktan yararlanmak.” (RK2)

“Dersi en sade haliyle anlatmak, dersleri örneklendirerek anlatması.” (AE1)

“Öğrencilere yani bizlere daha verimli şekilde ders vermek, öğrencilere anlamadıkları yerlerdeki sorularına cevap verip yardımcı olmak.” (AK2)

“Sorulan sorulara düzenli cevap verebilmek, uzaktan eğitim olsa bile sınıf ortamı yaratmak, dersi detaylı anlatmaları.” (AK3)

İfadelerden sanal sınıf derslerinin zamanında başlatılmadığı çıkarılabilir. Yine derslerin anlaşılabilirliği için örneklendirilerek anlatılmasına ve farklı materyallere ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Tablo 9. MKÜ’de Uzaktan Eğitimle Ders Alan Öğrencinin Görevleri

Kodlar	n	%
Derslere zamanında katılmak ve dikkatli dinlemek	22	91,7
Ders esnasında not almak	4	16,7
Ders notlarına ulaşmak	2	8,3
Sınavlara çalışmak	2	8,3
Dersleri kavramaya çalışmak	1	4,2

Tablo 9’a göre, “MKÜ’de uzaktan eğitim ders alan öğrenci olarak görevleriniz nelerdir?” sorusuna 22 kişi derslere zamanında katılmak ve dikkatli dinlemek cevabını vermiştir. Bununla birlikte, ders esnasında not almak (KK1, KK5, KK7, AK2), ders notlarına ulaşmak (KK2, AE3), sınavlara çalışmak (KK2, KK6) ve dersleri kavramaya çalışmak (KK5) cevapları verilmiştir. Öğrencilerin bu konudaki bazı görüşlerine bakılırsa;

“Dersi zamanında dinlemek verilen dokümanları not almak, çalışmak, Sürekli olarak giriş yapıp dersleri tekrar tekrar dinlemek, Ders sırasında düzenli not almak, Hocayı dikkatli bir şekilde dinlemek.” (KK1)

“Bizlerin görevi derslere katılıp hocaları dinlemek, dersler hakkında önemli olan yerleri notlarını tutmak. Dersleri görsel ve sorularla konuları daha detaylı bir şekilde olmasını sağlamak.” (AK2)

“Dersi kaçırmamak, konu tekrarları, soru çözümleri” (AE1)

“Canlı sınıfa saatinde girmek, kutu çizelgesini %100 yapana kadar tüm videoları izleyip pdfleri indirmek.” (AE3)

“Dersleri dinleyip anlamak.” (RE1)

İfadeler öğrencilerin üzerlerine düşen vazifelerin bilincinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 10. Uzaktan Eğitim Uygulamasının Daha Etkili ve Verimli Olmasına Yönelik Görüşler

Kodlar	n	%
Derslerin yüzyüze olması	10	41,7
Materyal ve görsel kullanılması	2	8,3
Ders saatinin arttırılması	1	4,2
Soruların arttırılması	1	4,2
Sanal sınıfta yoklama alınması	1	4,2

Tablo 10’a göre, öğrencilerin “Uzaktan eğitim uygulamasının daha etkili ve verimli olması yönünde önerileriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlardan derslerin yüz yüze olması (10) en fazla vurgulanan öneri olmuştur. Materyal ve görsel kullanılmasını (KK2, AK3), soruların arttırılması (KK3), sanal sınıfta yoklamanın alınması (AE2)

“Dış ticaret bölümü için önemli olan yabancı dil dersinin UZEM şeklinde verilmesi çelişkili çünkü yabancı dilin en azından bir yılı hazırlık olarak verilmesini bekliyoruz.” (KE2)

“Daha çok materyal ve görseller kullanılarak anlatılmalı, yüz yüze dersler daha verimli.” (KK2)

“Uzaktan eğitimi başarılı bulmuyorum. Öğrenciler katılım zorunlu hissettikleri için dinlemeden, sadece izliyorlar.” (RE1)

“Ders sırasında yoklama alınmalı, Sonradan videoyu izlememeli.” (AE2)

İfadelerden uzaktan eğitim derslerine katılımın olmadığını, derslere zorunlu izleme süresini doldurmak amacıyla izlediklerini bu nedenle de verimli bulmadıklarını, derslerin yüzyüze yürütülmesini tercih ettikleri söylenebilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Mustafa Kemal Üniversitesi bünyesindeki meslek yüksekokullarında öğrenim gören birinci sınıf öğrencilerinin 5i ortak derslerinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine erişimde en yaygın olarak evlerindeki internet bağlantısı ya da buldukları yerlerde erişebildikleri wifi üzerinden bilgisayar ve cep telefonu aracılığıyla sağladıkları belirlenmiştir. Yine öğrencilerin canlı derslere sistemden kaynaklı teknik aksaklıklar ve ya gerekli araçlara sahip olmamaları nedeniyle katılmadıkları, buna bağlı olarak da sistemi genel olarak başarısız buldukları söylenebilir. Uygulamanın başarısızlıkla değerlendirilme nedenlerinden biri de bazı öğrencilerin uzaktan eğitim sanal sınıf uygulamasını kullanabilecek yeterli teknolojik bilgiye sahip olmamaları olduğu söylenebilir. Bu olumsuz nedenlere bağlı olarak öğrenciler söz konusu dersleri uzaktan eğitim yerine yüz yüze almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler sanal sınıf derslerinden sonra not ve dokümanlara erişebilmeleri, dersleri istedikleri yer ve zamanda tekrar izleyebilmeleri ve sanal sınıflara katılabildiklerinde sorularına cevap alabilmeleri, okula gitmeden evde rahat bir şekilde derslere katılabilmek imkânını uzaktan eğitimin olumlu yönleri olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanında uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin olarak; sisteme erişimde sorunlar yaşamaları (Odabaşı, 2004; Altıparmak, Kurt ve Kapıdere, 2011), buna bağlı olarak ses ve görüntünün yüklenmesinde sorun olması, bir dersi birden fazla öğretim elemanın yürütmesi, öğretim elemanlarıyla birebire iletişim kurulamaması, teknolojik bilgi yetersizliği olan öğrencilerin kullanıcıların neredeyse yarısını oluşturuyor olması, daha sonra izleme şansı olmasından dolayı öğrencilerin sanal sınıf dersine katılmaması, disiplinli ortamın olmaması buna bağlı olarak da rahatlık hissine kapılmaları ve derslerde dikkat dağınıklığının oluşması olarak belirtmişlerdir (Akbaba vd., 2016; Kan ve Fidan, 2016; Şahinkayası vd., 2017).

Sonuç olarak, meslek yüksekokulu öğrencilerinin büyük çoğunluğu okullarının şehir ve ya ilçe merkezinde bulunması fark etmeksizin uzaktan eğitim sistemini başarısız ve verimsiz bir uygulama olarak değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda bu uygulamanın kaldırılarak derslerin sınıf ortamında yüz yüze yapılmasını tercih etmişlerdir.

Bu çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitim yoluyla aldıkları tüm ortak dersler konu edinmiştir, sonraki çalışmalarda her derse yönelik düşünceler ayrı ayrı daha derinlemesine araştırılarak ders bünyesinde uzman araştırmacılarla mevcut sorunlara çözüm getirilebilir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Ö. (2006). SAÜ Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin İletişim Engelleri İle İlgili Öğrenci Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ALTIPARMAK, M., KURT, İ.D. & KAPIDERE, M. (2011, Şubat). E-Öğrenme ve Uzaktan Eğitimde Açık Kaynak Kodlu Öğrenme Yönetim Sistemleri, Akademik Bilişim'11 - XIII., s.319-327, Malatya.
- ARI, M., PEKEL, A., & YAZAR, B. (2011). Uzaktan Eğitim Teknolojilerindeki Fırsatlar Ve Yönelimler Işığında Entegre E-Öğrenme/Uzaktan Eğitim Ve Kurumsal İletişim Platformu: Çankırı Karatekin Üniversitesi Uygulaması. *Akademik Bilişim*, 2-4.
- ÇAĞILTAY, K., 2001, "Uzaktan Eğitim: Başarıya Giden Yol Teknolojide mi Yoksa Pedagojide mi?
- DEMİR, E. (2014). Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 203-211.
- HOLMBERG, B. (1995). Theory and Practice of Distance Education (Second Edition). London: Routledge.
- HUNG, M. & CHOU, C. (2015). Students' perceptions of instructors' roles in blended and online learning environments: A comparative study. *Computers & Education*, 81, 315-325
- İŞMAN, A. (2008). Uzaktan Eğitim, Pegem Akademi: Ankara.

- KAN, A. Ü. & FİDAN, E. K. (2016). Türk Dili Dersinin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesine İlişkin Öğrenci Algıları. *Turkish Journal of Educational Studies*, 3(2), 23-45.
- KAYA, Z. (2002). Uzaktan Eğitim. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- KIRKAN, B. & KALELİOĞLU, F. (2017). Türkiye’de Uzaktan Eğitim Merkezlerinin Durumu: Betimsel Bir Çalışma. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 6(3), 88-98.
- MADLAND, C. & RICHARDS, G. (2016). Enhancing student-student online interaction: Exploring the study buddy peer review activity. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 17, 157–175. Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2179>
- MOORE. M. (1973) Toward a theory of independent learning and teaching, *journal of higher education*, 44, 661-679
- NEWBY, T. J., STEPİCH, D. A., RUSSELL, J. D., & LEHMAN, J. D. (2006). *Educational technology for teaching and learning*. Prentice Hall.
- ODABAŞ, H. (2004, Ekim). İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin Bilgi Hizmetlerine Yönelik Yüksek Öğretim Programlarında Kullanımı, Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu, Ankara.
- OSEİ, C. K. (2010). Perceptions of students towards use of distance learning: The case in an executive masters business program in Ghana. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 13(2). <http://www.westga.edu/~distance/ojdl/summer132/osei132.html>. (Erişim Tarihi: 15.03.2018)
- PETERS, O. (1973). *Die didaktische Struktur des Fernunterrichts*, Weinheim: Beltz
- POYRAZ, C. (2013). Investigating Distance Education Students’ Study Skills. *Turkish Online Journal Of Distance Education*, 14(4), 69-82.
- ROBERTS, J. & BEZUIDENHOUT, A. (2017). Technology, work roles and competencies of educators facilitating fully or partly via a distance. *International Journal of Educational Sciences*, 18(1–3), 110–121.
- SAHİN, İ. & SHELLEY, M. (2008). Considering Students’ Perceptions: The Distance Education Student Satisfaction Model. *Educational Technology & Society*, 11(3), 216–223.
- ŞAHİNKAYASI, H., ŞAHİNKAYASI, Y. & TAT, M. (2017). Uzaktan Eğitimle Ders Alan Öğrencilerin E-Öğrenme Hazır Bulunuşluğunun İncelenmesi: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği. 5 th International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium - ITTES 2017 Abstract Proceedings, 433-434.
- ŞİRİN, R. & TEKDAL, M. (2015). İngilizce Dersinin Uzaktan Eğitimine Yönelik Öğrenci Görüşleri1. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(1), 323-335.
- TÜRKOĞLU, T. (2015). Meslek Yüksekokulunda Örgün Öğretim Programındaki Öğrencilerinin Uzaktan Öğretim Dersine Karşı Yaklaşımı. *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 31-38
- XIAO, J. (2017). Learner-content interaction in distance education: The weakest link in interaction research. *Distance Education*, 38(1), 123-135.
- YAMAN, İ. (2015). Üniversitelerde Zorunlu İngilizce (5ı) Derslerinin Uzaktan Eğitim Yoluyla Verilmesinin Artı ve Eksileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(7), 967-984.
- YAVUZALP, N., DEMİREL, M., HÜSEYİN, T. A. Ş., & CANBOLAT, G. (2017). Türkiye’deki Üniversitelerin Uzaktan Eğitim Merkezlerinin Mevcut Durumu Üzerine Bir Doküman Analizi Çalışması. *KASTAMONU EĞİTİM DERGİSİ*, 25(2), 759-776.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK. H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- YÖK, (1999). Üniversitelerarası İletişim Ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği, http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYR/x/10279/17842 (Erişim Tarihi: 10.03.2018).

YURDAKUL, B. (2011). Eğitimde Yeni Yönelimler/Uzaktan Eğitim, Pegem Akademi: Ankara